

Memo van de gedeputeerde

M.J.G. Spierings

Gedep. Agrar. ontw., Energie en Bestuur

Onderwerp

mestbewerking

Datum

26 maart 2019

Documentnummer

4498458

Aan

Provinciale Staten van
Noord-Brabant

Kopie aan

Van

Telefoon

(073) 681 25 80

Email

mspierings@brabant.nl

Bijlage(n)

1

Geachte Statenleden,

In ons mestbeleid stellen wij ons als doel te komen tot een landbouw (en daarbinnen de veehouderij) die kringlopen sluit op het niveau van Noordwest Europa (zie o.a. notitie [Versnelling Transitie Veehouderij](#), jul 2017). Vanuit die gedachte is het wenselijk een samenwerking op dat schaalniveau tot stand te brengen. Zowel tussen overheden als in het bedrijfsleven als tussen overheden en bedrijfsleven. Daarnaast is het wenselijk om binnen Brabant de mogelijkheden om kringlopen te sluiten in beeld te brengen en te operationaliseren.

Bij de behandeling van de BURAP in uw Staten op 28 september 2018 en bij de behandeling van de begroting 2019 op 9 november 2018 heb ik toegezegd u te informeren over respectievelijk een internationaal netwerk sluiten kringlopen en een verkenning Kunstmestvrij Brabant. Met deze memo geef ik invulling aan beide toezeggingen.

1. Internationaal netwerk sluiten kringlopen

Opzet

De volgende bijeenkomsten hebben plaatsgevonden:

- Een workshop met Nederlandse en Vlaamse deelnemers
- Een workshop met Duitse (Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen) en Nederlandse deelnemers
- Een workshop met vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheden uit Duitsland, Vlaanderen en Nederland

Daarnaast zijn er ambtelijke gesprekken geweest met de regionale overheden in beide Duitse deelstaten en Vlaanderen en is een workshop met Tsjechische boeren(organisaties) en NGO's over circulariteit en bodem in Praag bijgewoond. Wageningen Livestock Research, TNO en het Nederlands Centrum Mestverwaarding hebben ons hierbij ondersteund.

Opbrengst

Het nadenken en discussiëren over het meer gesloten krijgen van de internationale kringlopen bleek voor onze gesprekspartners nog ver weg te liggen. Ieder land is bezig met zijn eigen problematiek en ervaart de buurlanden eerder als concurrent dan als samenwerkingspartner. De focus ligt ofwel aan de aanbodzijde: "hoe zorgen we ervoor dat mest goed wordt bewerkt en afgezet?" dan wel aan de ontvangtzijde: "hoe zorgen we ervoor

dat de kwaliteit van bodem en water op orde komen / blijven bij het aanwenden van (producten uit) dierlijke mest?”.

Van de eerste twee workshops is een samenvattend verslag gemaakt (in het Engels), zie bijlage. De derde workshop was erop gericht een aantal verschillende initiatieven voor mestbewerking uit genoemde landen te presenteren en bediscussiëren vanuit het perspectief van circulariteit.

Belangrijkste punten die hier uit naar voren kwamen zijn:

- Wees helder over het waarom van mestbewerking, wat is de maatschappelijke meerwaarde: sluiten kringlopen, verbeteren bodemkwaliteit, verbeteren bemesting, verkleinen klimaatimpact, verkleinen milieu-impact, minder uitputting eindige voorraden van grondstoffen. Is onderdeel van de ‘license to produce’ van de veehouderij.
- Transparantie en vertrouwen: deel data en informatie. Over technieken, over de prestaties, voor- en nadelen. Bedrijfsleven en overheden zijn hiervoor verantwoordelijk. In Nederland is recent het Nederlands Centrum Mestverwaarding met onder andere dit doel opgericht. Er is behoefte aan Levenscyclusanalyses, een document met Best Beschikbare technieken (BBT) en certificering van technieken.
- Op het gebied van wetgeving is er behoefte aan vereenvoudiging en afstemming tussen landen. Maar er is ook behoefte aan meer maatwerk. Certificering van producten zou hier een belangrijke rol kunnen spelen.
- Mestbewerking is vooral aanbod gestuurd en gericht op het reduceren van gewicht (vanwege transport) en hygiënisatie (met oog op export). Willen we een serieuze stap naar circulariteit zetten, dan zal het accent moeten verschuiven naar de vraagkant: wat vragen bodem en gewas en welke producten uit dan wel vormen van dierlijke mest zijn daarvoor nodig.
- De belangrijkste opgave vanuit perspectief van circulariteit ligt bij het beter benutten van stikstof uit dierlijke mest en daarmee het terugdringen van emissies naar water en lucht en het gebruik van stikstof uit kunstmest.
- In aansluiting daarop is er behoefte aan een andere organisatie van de markt tussen de aanbieders van (producten uit) dierlijke mest en de gebruikers, die meer uit gaat van de kwaliteit van producten, circulariteit en daaraan gekoppelde waardecreatie.
- Technisch is er enorm veel mogelijk. Kennisuitwisseling daarover is steeds weer waardevol, er zijn veel verschillende benaderingen mogelijk en lang niet iedereen heeft een overzicht.
- Grootchalige installaties bieden een aantal voordelen boven kleine: professionele bedrijfsvoering, meer mogelijkheden om impact op milieu te minimaliseren, meer efficiëntie en flexibiliteit.

Datum

26 maart 2019

Stuknummer

4498458

Vervolg

Met de bijeenkomsten is het netwerk van Brabant rond mestbewerking uitgebreid en verstevigd. Met de verdere invulling van het programma Agrofood en de begroting 2019 verkennen we de komende maanden met een aantal partners of en hoe we internationale samenwerking kunnen opzetten, te beginnen rond kennisuitwisseling en -ontwikkeling. De focus zal daarbij liggen op het beter ontwikkelen van de vraagkant (hoe kunnen we de bemestingspraktijk verbeteren vanuit de behoefte van bodem en gewas, de verliezen verminderen en dierlijke mest optimaal benutten) en het meer circulair organiseren van de (internationale) markt van mestproducten.

We zoeken daarbij aansluiting bij lopende of in opstart zijnde nationale en internationale projecten. Waar mogelijk laten we deze aansluiten op het programma 'Brabant Bemest Beter' (zie hierna). Rond de vraag van een meer circulaire markt voor mestproducten verkennen we samen met partners in binnen- en buitenland de mogelijkheden van een nieuw internationaal samenwerkingsproject op de schaal van Noordwest-Europa.

Datum

26 maart 2019

Stuknummer

4498458

2. Kunstmestvrij Brabant

De afgelopen maanden zijn er gesprekken gevoerd met veel relevante stakeholders om na te gaan hoe een aanpak eruit kan zien die leidt tot het beter sluiten van de kringlopen in de Brabantse landbouw en daarmee het terugdringen van kunstmestgebruik.

Uit deze gesprekken kwam naar voren dat er grote behoefte is aan een aanpak die de bemestingspraktijk centraal stelt: hoe kunnen we -via het sluiten van kringlopen- de volgende doelen bereiken:

- Een kleinere klimaatimpact van de Brabantse landbouw door minder gebruik van kunstmest en door opslag van CO₂ in de bodem.
- Een vitale en vruchtbare bodem en voorkomen van verlies van meststoffen.
- Een verbetering van de kwaliteit van het (grond)water, van de waterhuishouding en de natuur.
- Versterking van het verdienmodel van de Brabantse agrarische sector.

We werken nu met partijen aan het opzetten van een programma 'Brabant Bemest Beter' dat werkt langs drie lijnen:

1. **Praktijk:** aanpassingen in de (agrarische) bedrijfsvoering bedenken, toepassen, evalueren en verbeteren. Vertrekpunten zijn de bodem en de gewassen: wat is er nodig om die optimaal te voeden met dierlijke mest.
2. **Onderzoek:** uit de praktijk komen vragen die beantwoord moeten worden via onderzoek. Vanuit de wetenschap komen ideeën die aan de praktijk worden aangereikt.
3. **Onderwijs:** studenten en onderwijsinstellingen vormen de verbindende laag tussen onderzoek en praktijk en bouwen zo aan een generatie ondernemers en adviseurs die circulair denken en doen goed beheersen.

Het is de bedoeling dat diverse organisaties in het programma samen gaan werken: ZLTO, BAJK, Nederlands Centrum Mestverwaarding, HAS Hogeschool, Wageningen UR, ketenpartijen, etc.

Streven is om voor de zomervakantie concrete afspraken over projecten te maken. Binnen de provincie zijn de programma's Agrofood, Bodem en Water betrokken.

Met vriendelijke groet,

M.J.G. Spierings

Synthesis of experiences of workshops regarding manure export from livestock dense regions and options for follow up actions

Livestock is often concentrated in metropolises and population dense regions, relying on feed imports from remote, rural areas. Due to concentrations of livestock (and humans) manure and nutrients accumulate, while in rural areas with low population and livestock densities, shortages of manure and nutrients occur and replenishment has to be done with chemical fertilizers. Closing nutrient cycles requires the return of exported nutrients and to some extent organic matter from high to low density areas. This is often independent international transport of feed materials and manure. An exchange of nutrient flows via feed stuffs and manure is hardly feasible.

A redesign is required of the current linear agricultural production system to a circular agrifood system. Manure will no longer be a residual or waste, but a valuable throughput to the next phase in the cycle. It can be concluded from both workshops that such redesign is a big step, requiring a lot of effort and time. However, as the direction towards such a system is known, a set of no regret actions can be initiated, which eventually will contribute to a circular system. All stakeholders are interested in participating in these actions.

The following can be concluded from both (Flemish/Dutch and German) workshops:

- Manure quality is considered to be problematic in three ways: a) end-user specifications regarding manure quality are not known. Arable farmers hardly have been consulted about fertilizer specifications. Poor quality is now compensated by a negative manure price; b) reliability of manure analyses are low and there is a large variation between batches. Accurate nutrient application rates are hardly possible; and c) a guarantee of the absence of undesired components is required, but often lacking (heavy metals, pharma residuals and other)
- The manure market is characterized by a passive attitude of all stakeholders. They are all waiting for each other to take the initiative. Governments are often wanted as the leading stakeholder, at the same moment the government is characterized as an unreliable partner with unstable legislation.
- There is a societal pressure to solve the manure issues, albeit with differences. In Germany the pressure is lower compared to the Netherlands and Belgium, due to the presence of low livestock dense areas. Manure policy and actions to solve manure surpluses are better coordinated in Flanders, compared to the other two countries. Country borders are hindering activities, due to national regulations and legislation, which in turn are all based on European legislation.
- In all regions (Flanders, Nordrhein-Westphalen and the south of the Netherlands) problems are similar, but there is no cooperation in developing solutions.

A meeting with Czech stakeholders in Prague yielded the same experiences: limited knowledge about soil/crop requirements, uncertainty about manure quality and applicability and issues regarding land ownership are limiting the potential use of extra animal manure in a situation where manure is currently scarce.

It can be concluded that realizing full circularity is a long term process. The fact that all stakeholders are aware of the importance of matching manure quality and crop growers' requirements is a useful starting point for future actions.

What to do?

Two main pathways for action can be distinguished: a) developing a strategic program to realize a circular agrifood system and b) the immediate start of no-regret actions.

A program to realize a circular system.

The strategic view about a circular agrifood system and the awareness of manure as a valuable throughput in such a system is still too general. This requires further and concerted elaboration in the near future of all relevant stakeholders. To organise such a process, a programmatic approach should help, which can be a joint action of public and private partners (Dutch Centre for Manure Value Creation (NCM) and NL Next Level, a group of agricultural supply chain industries, including SME and farmers organisations). The partners can organise the process of elaborating the strategic view and in parallel starting a series of actions. These actions will be explained later in this section.

The joint program will organise concrete actions, share experiences and develop the strategic program to full circular systems. The concrete actions act as a vehicle to keep all partners on board, as everyone has an interest in the concrete actions. The national or regional government will act as a facilitator and monitor progress and adjust when necessary. The program is organised in a way to facilitate bottom up activities.

Concrete short term actions

The short term actions are dual purpose: developing content and essential for the process of cooperation. The content is about manure quality, definition of specifications, measuring and modifying quality. The process of cooperation is essential for mutual trust and understanding. Cooperation can take place within and between regions, it should be prevented to reinvent the wheel. The (international) cooperation will support the joint content development, including all tacit knowledge. Potential actions are:

- **Identifying crop growers' manure quality specifications:** this includes manure composition, nutrient contents, unwanted pollutants, constant quality etc. Active dissemination of knowledge to crop growers and manure suppliers will improve awareness and help to define next actions. The discussion about manure will shift from "how to get rid of the shit" to "what is or can be the quality of manure", leading to a valuable place in the production and consumption cycle.
- **Manure quality certification systems, "the content is clear".** This is related to the previous action. A qualitative analysis system with certified measurements and manure quality will contribute to the development of a reliable product. An international certification system can prevent fraud.
- **Exchange about legislation knowledge and backgrounds.** Regional legislation is often an elaboration of general rules, often bases on the Nitrates Directive and the Water Framework Directive. Discrepancies in legislation between countries and regions can hinder international cooperation. The structural

exchange about future developments in national and regional legislation can help to align legislation and prevent problems.

- **Enhance private partner cooperation.** Although the Province Noord-Brabant is now taking the lead, private partners are the ones who have made the solutions work. Governments will not become manure agents. They have a responsibility in realising and maintaining public goals with regards to e.g. landscape quality, environment and public health. In this process, a government can facilitate and stimulate private cooperation.

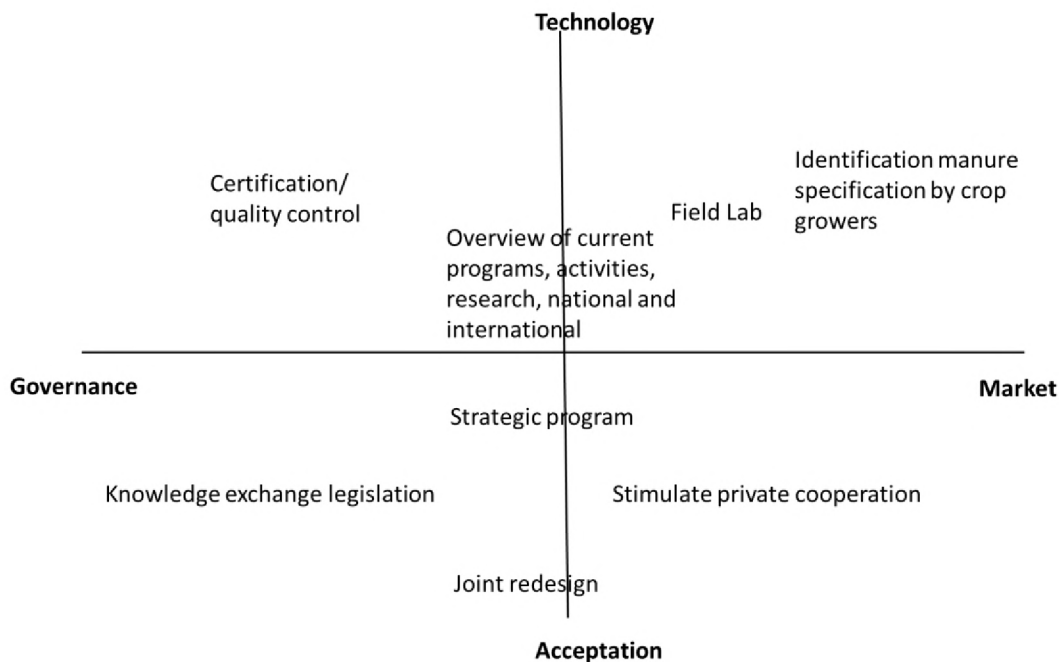
The stakeholders active in trading feed and manure are better equipped and should take responsibility in closing nutrient cycles, rather than primary producers in plant and animal production. In the field of manure trade and processing many small organisations are active, it is questionable whether they will be able to organise themselves into a strong partner, able to realise change in the manure market. The food and feed trading and processing markets are controlled by a limited number of large players who are able to take the lead in actions to improve circularity.

Useful actions will be the setup of cooperative structures and giving the market key players a responsibility in organising the before mentioned actions "identifying manure quality" and "quality systems/certification". Both NCM and NL-Next Level can play key roles. A number of industries are partner in both NL-Next Level and NCM, albeit at different management levels.

- **Public dialogue.** This aspect of the manure problems is especially strong in the province of Noord-Brabant, but is also present in other regions. This dialogue will not be easy, as a number of NGO's take the reduction of animal numbers as a starting point, where manure processing and export implicitly aims at maintaining animal numbers. This paralyzing situation can be solved by engaging the stakeholders in the process of redesigning the future agrifood system. Conflicting stakeholders are often able to communicate about a long term perspective. All aspects of livestock production have to be incorporated, and optimal utilization of nutrients and organic matter in animal manure is a basic condition. This redesign dialogue cannot take decisions, but can affect actions in the near future as first steps towards a circular agrifood system. The motivation for redesign can come from a range of developments: climate change mitigation, circular agrifood systems and biodiversity enhancement. The redesign will help to make general ideas more concrete and helps for a group of stakeholders (hopefully all of them) to identify a common long term view.
- **Create and maintain an overview of all activities.** A good overview is key in efficient planning and execution of all activities of all stakeholders and institutions. The overview provides the opportunity to organise connections between stakeholders and communicate about results.
- **Development of a field lab.** A field lab is a physical facility where technologies can be tested and developed at the practical level. Results can be measured. Key question is whether the techniques will provide useful products for crop producers. The practical, "real life" scale is important in the process from lab scale to implementation in the market. Such a field lab requires a framework licence which

will provide room to easy develop and test new technologies. A good example of such a field lab (as a facility and organisation structure) is the "Feed Design Lab" of the compound feed industry.

These activities all have their own position in the area defined by the axes "market – governance" and "technology – acceptance", as shown in the figure below. Successful actions will stimulate further cooperation between stakeholders and create room for new activities. The "program coordination" can facilitate the elaboration of new initiatives.

Before mentioned activities can be elaborated as a preparation for a meeting at decision level.